

بررسی تطبیقی نقش شورای مطبوعات در حراست از آزادی، استقلال و اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری

عباس اسدی

اشاره

«بررسی تطبیقی نقش شورای مطبوعات در حراست از آزادی، استقلال و اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری» عنوان پایان‌نامه یکی از دانشجویان کارشناسی ارشد است. روش تحقیق این پایان‌نامه به صورت کتابخانه‌ای و اسنادی بوده است که محقق در جلد اول ابتدا به فعالیت، ساختار و نقش شورای مطبوعات پرداخته، سپس با تأکید بر شوراهای مطبوعات انگلیس، هند و مصر، ضرورت وجود آن را در ایران مطرح کرده است. در جلد دوم علاوه بر معرفی سازمان‌ها و نهادهای بین‌المللی و منطقه‌ای در این زمینه، اصول اخلاقی بیش از ۵۰ کشور جهان بیشتر مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است. آنچه که در زیر می‌آید برشی مختصر از این پایان‌نامه ۸۰۰ صفحه‌ای است.

رديبای نخستین شورای مطبوعات جهان را باید در تروژ جست. در ۱۹۱۲ شورای مطبوعات تروژ رهنمودهایی برای مطبوعات ارائه کرد. این رهنمودها درباره اصول کلی گزارشگری، نحوه فعالیت سردبیران، نحوه بررسی دعوای حقوقی مطبوعات و... بحث می‌کرد و ضمن تأکید بر عینیت و حقیقت‌مصرانه از روزنامه‌نگاران می‌خواست که هنگام فعالیت حرفه‌ای خود بین حقایق و عقاید تمایز قائل شوند و از تبلیغات مخفیانه جلوگیری کنند.

در بخش پایانی این مجموعه رهنمودها، مسئولیت سردبیر بسیار مهم توصیف شده بود و او را «کاملاً مسئول محتوای مطالب روزنامه»^۱ معرفی کرده

بود همچنین تأکید داشت سردبیر نباید برخلاف وجدان و عقیده راسخ خود سخنی بگوید.

دومین کشوری که در جهان صاحب شورای مطبوعات شد، سوئد بود. اما در برخی از منابع علمی، سوئد را اولین کشور در این زمینه ذکر کرده‌اند. در حالی که بررسی‌های مفصل تاریخی نشان می‌دهد سوئد چهارسال پس از تروژ صاحب شورای مطبوعات شده است.

حال این سؤال مطرح است که چرا در نظر برخی از محققان، شورای مطبوعات سوئد، لقب اولین شورای جهان را به خود گرفته است؟ پاسخ این پرسش را می‌توان در استقلال آن شورا جست‌وجو کرد. به این معنا که دولت سوئد «هیچ‌گاه تلاش

نکرد تا با وارد ساختن مقررات یا داخل کردن نمایندگان خود در این شورا، آن را به یک ابزار کنترل تبدیل کند.^۲

سه سال پس از تأسیس شورای مطبوعات سوئد، در فنلاند نیز چنین شورایی شکل گرفت. اما انگلستان ۴۱ سال پس از اولین شورای مطبوعات جهان توانست صاحب چنین شورایی شود. در حالی که اولین روزنامه این کشور و قدیمی‌ترین روزنامه اروپا و جهان یعنی تایمز در سال ۱۷۸۵ یعنی ۶۰ سال قبل از روزنامه رینگریکس بلاد Ringerikes Blad نروژ به وسیله جان والتر بنیان گذاشته شده بود. علاوه بر آن خبرگزاری رویتر نیز در سال ۱۸۵۱ فعالیت خود را آغاز کرده بود.

حال این سؤال پیش می‌آید که چرا انگلیس با چنین سابقه مطبوعاتی، در تأسیس شورای مطبوعات تأخیر داشته است؟ دلایل این تأخیر را می‌توان در چند عامل خلاصه کرد:

۱. وجود انجمن‌ها و اتحادیه‌های حرفه‌ای مطبوعاتی در کشورهای اسکاندیناوی و تأثیر آن بر روزنامه‌نگاران نروژ

۲. دور بودن این کشور (نروژ) از فضای جنجال‌برانگیز پیش از جنگ جهانی اول و فضای جنگ‌آلود اسپانیا، کوبا و آمریکا

۳. سرگرم بودن مطبوعات انگلیس در جنگ اسپانیا، کوبا و آمریکا

۴. مطبوعات انگلیس در جنگ اسپانیا، کوبا و آمریکا با دروغ‌پراکنی‌ها و ارائه اخبار اغراق‌آمیز و تحریف شده سود سرشاری به دست می‌آوردند و نمی‌خواستند با تنظیم مقررات خود انضباطی فعالیت خود را محدود کنند.

در میان کشورهای بزرگ اسلامی این تأخیر نیز به وضوح دیده می‌شود. مثلاً شورای مطبوعات هند در ۱۹۶۵ به پیروی

- **ردپای نخستین شورای مطبوعات جهان را باید در نروژ جست.**
- **دومین کشوری که در جهان صاحب شورای مطبوعات شد، سوئد بود.**
- **سه سال پس از تأسیس شورای مطبوعات سوئد، در فنلاند نیز چنین شورایی شکل گرفت.**

از تجربه موفق انگلیس در این باره تأسیس شد. شورای عالی مطبوعات مصر در ۱۹۸۰ با پیشنهاد رئیس‌جمهوری و دخالت رسمی انورسادات به وجود آمد. در حالی که هنوز در ایران نیاز به وجود چنین شورایی احساس نشده است.

علت این امر را در پس‌زمینه‌های تاریخی و استبدادزدگی نهفته است.

شورای مطبوعات چیست؟

با وجود این که نزدیک به یک قرن از تأسیس نخستین شورای مطبوعات جهان می‌گذرد، هنوز تعریف دقیق و جامعی از آن ارائه نشده است. حتی نام بعضی از شوراها نیز به اشتباه نامگذاری شده که اهمیت حقوقی و اجرایی و به‌طور کلی کارکرد آن را کاهش داده است. مثلاً «شورای مشورتی رسانه‌ها» فیلیپین یا «شورای مطبوعات ملی» کانادا یا «کمیسیون رسیدگی به شکایات پخش» و... هیچ‌کدام از لحاظ معنایی و ساختاری نام‌های گویایی نیستند. همین‌طور تعاریفی که تاکنون برای شورای مطبوعات ارائه شده ناقص و مبهم است.

بنابراین تعریف جامع و مانعی که بتواند شورای مطبوعات را پوشش دهد و اهمیت حقوقی، ساختاری و کارکرد آن را نشان دهد چنین است:

«شورای مطبوعات یک سازمان مستقل حرفه‌ای مطبوعاتی است که در آن نمایندگان از روزنامه‌نگاران حرفه‌ای و

مدیران مطبوعات، عموم و دولت عضویت دارند و با تدوین و تهیه مقررات خود انضباطی و با نظارت دقیق بر اجرای آنها در صدد است از آزادی، استقلال و اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری حراست و پاسداری کند و اگر به خاطر خطا و لغزش عمدی و یا غیرعمدی روزنامه و یا روزنامه‌نگاری، به کسی، گروهی و یا حزبی زیان مادی و یا معنوی وارد آمد یا تحقیق و بررسی شکایت شاکی، متشاکی را به جبران آن وادارد.»

حال که تعریف شورای مطبوعات روشن شد می‌توان به تفاوت این شورا با شورای سردبیری (تحریریه) و هیأت نظارت بر مطبوعات پی برد. از آنجایی که تاکنون در کشور ما شورای مطبوعات وجود نداشته است بالطبع بسیاری از روزنامه‌نگاران و سردبیران روزنامه‌های کشورمان ندانسته شورای مطبوعات را معادل شورای سردبیری و یا هیأت نظارت بر مطبوعات در نظر می‌گرفتند، در حالی که کارکرد هرکدام از این سه مورد بسیار متفاوت است.

ترکیب شوراهای مطبوعات

شوراهای مطبوعات در دنیا از لحاظ ترکیب به چهارگونه تقسیم می‌شوند. اول شوراهایی که شامل نمایندگان دولت هستند. دوم شوراهایی که توسط ناشران روزنامه‌ها، مالکان و روزنامه‌نگاران به وجود آمده‌اند. سوم شوراهایی که در آنها

هم نمایندگان عامه و هم نمایندگان این صنف حضور دارند. چهارم شوراهایی که از ترکیب نمایندگان دولت، عامه و این صنف تشکیل شده‌اند. بجز نوع چهارم هر سه ترکیب به نوعی از سوی منتقدان مورد انتقاد قرار گرفته‌اند. هر شورایی که از ترکیب نوع چهارم تشکیل شده باشد بهترین و ایده‌آل‌ترین شورا محسوب می‌شود. البته نباید فراموش کرد بعضی از

تبعیض مذهبی، جنسی، نژادی، قومی و زبانی و یا تحریک به آشوب، جنجال و جنگ و... گردیده و یا این که امنیت ملی و اجتماعی را به خطر انداخته و یا به طور کلی با زیرپا گذاشتن اصول اخلاقی حرفه‌ای، حقوق عمومی را نقض کرده است. بنابراین برای این دسته از افراد حق شکایت و اعاده حیثیت باقی و محفوظ است. آنها می‌توانند طی دادخواستی، از شورای مطبوعات بخواهند شکایت آنها را

قانونی در پرونده هستند» و با تهیه و تنظیم شکایات انبوه علیه روزنامه و یا روزنامه‌نگار عمداً تلاش می‌کنند فرصت پاسخگویی را از متشاکی بگیرند و آنها را در تنگنا قرار دهند تا نتوانند از عهده دفاع برآیند و در نتیجه به مجازات جزایی از قبیل زندان، تبعید، جریمه نقدی و... محکوم شوند. به عبارتی در شکایات شاکیان دسته دوم به «دلیل گستردگی تعداد آن، عملاً حق دفاع از متهم گرفته می‌شود چون در صورتی که متهم بخواهد برای هر شکایت یک ساعت از خود دفاع کند به ده‌ها ساعت وقت نیاز دارد.» علاوه بر آن بازجویی‌های مقدماتی متعدد با زمان‌های طولانی، موجب فشار روانی بر متهم می‌شود و قدرت دفاع را از او می‌گیرد. در واقع این همان چیزی است که شاکیان حرفه‌ای آرزو می‌کنند.

■ دولت سوئد هیچ‌گاه تلاش نکرده است تا با وارد ساختن مقررات یا داخل کردن نمایندگان خود در شورای مطبوعات، این شورا را به یک ابزار کنترل تبدیل کند.

■ در میان کشورهای بزرگ اسلامی تأخیر در تأسیس شورای مطبوعات به وضوح دیده می‌شود.

■ شورای عالی مطبوعات مصر در ۱۹۸۰ با پیشنهاد رئیس جمهوری به وجود آمد.

فرایند شکایات مطبوعات

وقتی کسی می‌خواهد علیه نشریه‌ای یا روزنامه‌نگاری شکایت کند، ابتدا باید شکواییه خود را به‌طور مکتوب برای سردبیر آن نشریه بفرستد. سردبیر موظف است حداقل طی یک هفته به آن شکایت پاسخ دهد. اما این فرصت نباید از یک ماه تجاوز کند. اگر سردبیر در این مهلت به شکواییه شاکی پاسخ داد ولی پاسخ، شاکی را قانع نکرد و یا سردبیر به عللی شکواییه شاکی را نادیده گرفت و پاسخ نداد، در هر دو صورت شاکی می‌تواند شکایت مکتوب خود را به همراه دیگر اطلاعات مشروح به شورای مطبوعات ارسال کند. شورا نیز ممکن است به محض دریافت شکواییه، نسخه‌ای از آن را دوباره به سردبیر مربوطه بفرستد تا نظر او را در این باره جویا شود. در این موقع نشریه (سردبیر) ممکن است از موضوع شکایت کاملاً بی‌اطلاع باشد و یا این که در آن زمان مدرکی برای دفاع نداشته باشد. بنابراین در چنین شرایطی شورا فرصتی را برای

علیه روزنامه و یا روزنامه‌نگار خاطی مورد بررسی قرار دهند.

دسته دوم شاکیان حرفه‌ای هستند که نه به خاطر منافع عمومی بلکه برای تأمین منافع شخصی شکایت می‌کنند. این‌گونه شاکیان بیشتر در جوامعی دیده می‌شوند که از شورای مطبوعات در آنجا خبری نیست. در این‌گونه جوامع به فعالیت و نقش چنین شورایی اعتقاد ندارند و آرا و احکام دادگاه مطبوعات را بر تصمیمات شورا ترجیح می‌دهند. شاکیان حرفه‌ای عمداً از سوی گروهی یا حزبی، شخصی و یا حتی حکومتی مأمور می‌شوند و به بهانه‌های واهی سعی می‌کنند آزادی مطبوعات را مختل کنند. آنها می‌کوشند با ایجاد موانع، آزادی نشر و انتشار حقایق را محدود کنند و روزنامه‌نگاران و روزنامه‌ها را در محاق توقیف نگه دارند تا در پناه این توقیف‌ها به اهداف و منافع خاص خود نایل آیند.

شاکیان حرفه‌ای «اغلب فاقد سمت

منتقدان افراطی به هیچ‌کدام از شوراهای چهارگانه اعتقادی ندارند و خواستار حذف آنها از بطن جامعه هستند چون که معتقدند: «روزنامه‌نگاران، روزنامه‌ها و دیگر رسانه‌های موجه نیاز، به شوراهای مطبوعاتی ندارند.»^۲

انواع شاکیان

کسانی که از دست مطبوعات و دیگر وسایل ارتباط جمعی به شورای مطبوعات شکایت می‌برند دو دسته هستند:

دسته اول کسانی هستند که حقی از آنها تضییع شده و یا جفایی به آنها رفته است. بدین‌گونه که روزنامه‌نگار یا روزنامه، عمداً و یا سهواً مطالبی را منتشر کرده که به حیثیت، شخصیت، شهرت، حرمت، حریم خصوصی، اعتبار و... شخصی تجاوز کرده و خسارات مادی، معنوی، جسمی یا روحی به بار آورده است. یا این که مطالب چاپ شده منجر به

پاسخگویی نشریه تعیین می‌کند. اگر روزنامه نتواند پاسخ قانع‌کننده‌ای ارائه دهد و یا شاکی از پاسخ دریافتی راضی نباشد، این بار شکایت به کمیسیون اجرایی شورا ارجاع می‌شود، تا مورد بررسی قرار گیرد. کمیسیون پس از بررسی، رای خود را صادر می‌کند. اگر آراء صادره مورد توجه نشریه واقع شود شکایت به سوی یک محاکمه پیش می‌رود و اگر نشریه شکایت را نپذیرد حکم صادر می‌شود، در کمیته تحقیق شورا چند نفر عضویت دارند که ترکیب آنها از اعضای عموم و روزنامه‌نگاران تشکیل می‌شود. یک نفر نیز ریاست کمیته را به عهده می‌گیرد. در ضمن روزنامه و یا روزنامه‌نگاری که علیه آن شکایت شده حق عضویت در این کمیته را ندارد.

کمیته تحقیق در مرحله محاکمه هر یک از طرفین دعوا را احضار می‌کند تا در حضور یکدیگر، شکایات و دفاعیات خود را ارائه دهند. سپس مسأله را به‌طور خصوصی، مورد بحث قرار می‌دهد و تصمیمات و احکام خود را در قالب توصیه به شورا ارائه می‌دهد، تا رأی نهایی را صادر کند. روزنامه نیز متعهد است گزارش منصفانه‌ای از آراء شورا که شامل متن حکم است، منتشر کند. یادآوری می‌شود که شاکی باید موضوع شکایت را به‌طور کامل در شکوائیه توضیح دهد. او باید کاملاً تشریح کند که آن موضوع چگونه و چه نوع لطمه‌ای به او زده است. به عبارتی باید روشن کند نشریه چگونه و کدام معیار اخلاقی و حرفه‌ای را نقض کرده است؟

همچنین شورا تنها شکایاتی را می‌پذیرد که یک ماه از انتشار آن و یا از انتشار جوابیه سردبیر درباره آن گذشته باشد.

در برخی از شوراها شکایت درباره آگهی‌های بازرگانی، تبلیغاتی، مسابقات و دیگر بخش‌های روزنامه که جزء محتوای

- در ایران نیاز به وجود شورای مطبوعات احساس نشده است. علت این امر در پس‌زمینه‌های تاریخی و استبداد زندگی نهفته است.
- با توجه به تعریف شورای مطبوعات می‌توان به تفاوت این شورا با شورای سردبیری (تحریریه) و هیأت نظارت بر مطبوعات پی برد.
- از آنجایی که تاکنون در کشور ما شورای مطبوعات وجود نداشته است بالطبع بسیاری از روزنامه‌نگاران و سردبیران روزنامه‌های کشورمان ندانسته شورای مطبوعات را معادل شورای سردبیری و یا هیأت نظارت بر مطبوعات در نظر می‌گرفتند.

به‌طور دقیق و کامل مورد توجه قرار گیرد. ۴. بودجه شورا باید از طریق اعضا و کمک‌های مردمی تأمین شود اما اگر دولت تصمیم گرفت کمکی کند این کمک نباید به‌گونه‌ای باشد که به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم بر اصالت و استقلال شورا تأثیر منفی بگذارد.

۵. شورا باید یک صندوق مالی حمایت از روزنامه‌نگاران تأسیس کند، تا زمانی که روزنامه‌نگاری بنا به دلایلی شغل خود را از دست داد، بتواند از مزایای آن صندوق بهره‌بردار. همچنین باید با بانک‌ها و دیگر صندوق‌های تعاونی، همکاری داشته باشد تا روزنامه‌نگاران بتوانند از مزایای آنها استفاده کنند.

۶. شورا باید با مراکز بهداشتی، درمانی، مشاوره‌ای و روان‌شناسی، همکاری نزدیک داشته باشد تا اگر روزنامه‌نگاری بنا به دلایلی از لحاظ جسمی و روحی صدمه‌ای دید فوراً و با کمترین هزینه سلامت خود را دوباره بازیابد.

۷. شورا باید با مکان‌های تفریحی ورزشی، سینمایی و... همکاری داشته باشد تا روزنامه‌نگاران و خانواده‌های آنها بتوانند اوقات فراغت خود را در آنجا بگذرانند.

۸. شورا باید با مراجع قضایی ارتباط نزدیک داشته باشد تا اگر روزنامه‌نگاری گرفتار مسایل قضایی شد به سرعت مسأله را حل و فصل کند. در ضمن در کنار

تحریری محسوب نمی‌شوند، مورد رسیدگی قرار نمی‌گیرد. همچنین شکایات درباره موضوعات سخن‌پراکنی‌ها، کتاب‌ها، اعلامیه‌ها، رساله‌ها و جزوه‌ها و... برای شورا قابل قبول نیست.

چگونگی نقش شورای مطبوعات در حراست از آزادی، استقلال و اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری

شورای مطبوعات زمانی می‌تواند نقش خود را در حراست و پاسداری از آزادی، استقلال و اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری ایفا کند که موارد زیر را مورد توجه قرار دهد.

۱. شورا باید به صورت سازمان حرفه‌ای مستقل فعالیت کند. همچنین نباید به یک نهاد، سازمان، گروه و حزب دولتی و یا غیردولتی و اشکال آن وابسته باشد.

۲. در مقررات تأسیس شورای مطبوعات باید حراست از آزادی و استقلال روزنامه‌نگاری و اجرای اصول اخلاقی حرفه‌ای به عنوان یک اصل بنیادی و اساسی مورد تأکید قرار گیرد و ضمانت اجرایی آن نیز به‌طور دقیق و صریح پیش‌بینی شود.

۳. در تدوین مقررات شورای مطبوعات باید مقررات بین‌المللی و منطقه‌ای حمایت از روزنامه‌نگاران و قوانین اساسی و مطبوعاتی آن کشور و کشورهای دیگر و مقررات مترقی شرعی

این ارتباط، شورا باید یک کمیته حقوقی برجسته تشکیل دهد تا مشکلات حقوقی روزنامه‌نگاران را بدون هیچ‌گونه هزینه‌ای رفع کند.

۹. شورا باید در همه زمینه‌های کاری مطبوعات، کمیته تخصصی دایر کند تا اگر زمانی شکایاتی در آن زمینه به شورا فرستاده شد، آن کمیته با در نظر گرفتن تمام جوانب شکایات را به گونه‌ای مورد بررسی و رسیدگی قرار دهد که هیچ بهانه‌ای به دست فرصت‌طلبان نیفتد.

۱۰. شورا باید همان‌طور که اصول اخلاق حرفه‌ای را تهیه و تدوین می‌کند، مقررات استخدامی برای روزنامه‌ها تدوین و تنظیم کند تا روزنامه‌ها براساس آن، روزنامه‌نگاران مورد نیاز خود را طبق آزمون تخصصی و میزان تجربه عملی جذب کنند. این مقررات باید به گونه‌ای طراحی و تنظیم شود که هیچ روزنامه‌نگار بی‌ذوق و کم‌مایه‌ای بدون ضابطه وارد این حرفه نشود و اگر فردی هم ذوق و قریحه روزنامه‌نگاری داشت اما تجربه عملی و مدرک علمی نداشت باید حداقل دو سال در سرویس مورد علاقه‌اش به صورت کارآموزی فعالیت کند. سپس در پایان دوره، باید دوباره در آزمون تخصصی شرکت کند و در صورت موفقیت حداقل سه سال نیز به عنوان روزنامه‌نگار عادی فعالیت کند. پس از آن باید سردبیر لیاقت ارتقا او را تشخیص دهد.

۱۱. شورا باید سالانه میزان حقوق و دستمزد سردبیران، مقاله‌نویسان، گزارش‌نویسان، مفسران و دیگر نویسندگان دایمی و آزاد و دیگر کارکنان مطبوعاتی را تعیین کند تا اولاً حق هیچ روزنامه‌نگاری ضایع نشود، ثانیاً انگیزه فعالیت حرفه‌ای در روزنامه‌نگاران تقویت شود.

۱۲. شورا باید با دانشگاه‌ها و مراکز آموزش روزنامه‌نگاری همکاری داشته باشد و تسهیلات و امکانات آموزشی و

کمک آموزشی در اختیار استادان و دانشجویان این رشته قرار دهد تا دانشجویان پس از فراغت از تحصیل بتوانند به بهترین نحو فعالیت حرفه‌ای را شروع کنند.

۱۳. شورا باید سالانه گزارشی از عملکرد و کارکرد خود منتشر کند و در آن به‌طور دقیق، صریح و روشن میزان شکایات رسیده، شکایات بررسی شده و شکایات در حال بررسی و یا در انتظار بررسی... مشخص گردد. علاوه بر آن باید نقاط ضعف و قوت شورا، موانع و دیگر مشکلات سرراه شورا بیان شود.

۱۴. شورا باید بر فعالیت‌های انجمن سندیکاها و اتحادیه‌های روزنامه‌نگاری نیز نظارت داشته باشد.

۱۵. شورا باید با همکاری مجالس مقننه، مقررات بنیادی حرفه روزنامه‌نگاری را با ضمانت اجرایی تدریس و تصویب کند. این مقررات شامل صدور و تجدید کارت هویت حرفه‌ای روزنامه‌نگاری، طبقه‌بندی مشاغل هیأت تحریریه مطبوعات، ضرایب حقوقی، ساعات کار و مرخصی‌ها، تأمین اجتماعی و خدمات درمانی، کناره‌گیری، برکناری و بازنشستگی روزنامه‌نگاران و دیگر مسایل مرتبط می‌باشد.

۱۶. شورا باید قانون مطبوعات و مقررات حرفه‌ای روزنامه‌نگاری را تعریف و تفسیر کند. زمانی که شورا این کار را انجام می‌دهد دادگاه مطبوعات نمی‌تواند به بهانه واهی مطبوعات (روزنامه‌نگاران) را توقیف کند.

۱۷. شورا باید اختلافات میان مدیران و مالکان مطبوعات و یا روزنامه‌نگاران را حل و فصل کند.

۱۸. واگذاری مالکیت نشریه، مؤسسه مطبوعاتی یا خبری، توقف انتشار و یا تفصیل نشریه یا مؤسسه به هر دلیلی و یا تغییر خط مشی آن باید با نظارت شورا باشد.

۱۹. شورا باید برای تمامی کسانی که از دانشگاه‌های روزنامه‌نگاری فارغ‌التحصیل می‌شوند و یا کسانی که می‌خواهند وارد این حرفه شوند، سوگندنامه‌ای شبیه سوگندنامه پزشکی تنظیم کند.

۲۰. شورا باید هر ساله با برگزاری سمینارهای تخصصی، آزادی و استقلال مطبوعات را مورد بررسی قرار دهد و موانع را از سر راه فعالیت روزنامه‌نگاران بردارد.

۲۱. شورا باید اصول اخلاقی قوی تدوین کند که در آن اصول بین‌المللی و اصول شرعی لحاظ شده باشند.

اصول اخلاق حرفه‌ای شورا باید بر موارد زیر استوار باشد.

۱. درستی، روشنی و جامعیت اخبار
۲. حق پاسخ و تصحیح
۳. احترام به حریم خصوصی
۴. رازداری و حفظ منابع اطلاعاتی
۵. پرهیز از ترفندهای غیرمعمول
کسب خبر و اطلاعات

۶. دقت در گزارش جرایم، جنایات و حوادث

۷. منع استفاده از وسایل استراق سمع
۸. کودکان و جوانان و مسایل مربوط به آنها

۹. حُسن رفتار با قربانیان حوادث و جنایات

۱۰. عدم تبعیض

۱۱. پرهیز از ترویج مصرف‌گرایی

۱۲. رعایت بی‌طرفی و انصاف

۱۳. تفکیک خبر و تفسیر

۱۴. نامه‌های خوانندگان (نامه به سردبیر)

۱۵. بیماران و بیمارستان‌ها

۱۶. عدم درج نام نویسنده در زیر

مقالات اقتصادی و مالی

۱۷. دقت در تیتراها و شرح عکس‌ها

۱۸. استفاده خوب از عکس‌ها

۱۹. اجتناب از مزاحمت و آزار و

می‌دهند و...

در این حالت نقش شورا بیشتر سمبولیک است. چون که رسانه‌ها هم در فعالیت حرفه‌ای و هم در انتشار اصلاحیه، اخلاق حرفه‌ای را کاملاً رعایت می‌کنند و می‌کوشند تا مخاطبان و عموم را از خود راضی نگه دارند. در نتیجه همین امر باعث می‌شود که نقش شورا در رسیدگی به شکایات و نظارت بر اجرای اصول اخلاق حرفه‌ای کم‌رنگ گردد.

مطبوعاتی که در این حلقه جای می‌گیرند دارای ویژگی‌های خاصی هستند که عمده‌ترین آنها عبارتند از:

الف) مطبوعات وزین، نخبه، مستقل، پرتیراژ، کم‌آگهی، (حتی فاقد آگهی) می‌باشند.

ب) گردانندگان و روزنامه‌نگاران شاغل در این مطبوعات همگی بدون استثنا تجربه حرفه‌ای و تحصیلات آکادمیکی در رشته روزنامه‌نگاری دارند و اگر هم در سایر رشته‌های دانشگاهی فارغ‌التحصیل شده‌اند حداقل یک دوره فشرده مباحث مربوط به روزنامه‌نگاری را طی کرده‌اند.

د) مخاطبان این مطبوعات، قشر تحصیلکرده، نخبه، و روشنفکر هستند.

ه) هزینه و مخارج این مطبوعات، بیشتر از طریق اشتراک و تک‌فروشی تأمین می‌شود.

و) مطالب این موضوعات در عین حال که با روش تحقیقی عینی و مستند تهیه می‌شود از شیوه‌های جذاب نیز بهره می‌گیرد.

نگرش اجتماع‌مداری بر رسانه‌ها حاکم است یعنی اعتقاد بر این است که مردم و جامعه، رسانه را به خدمت می‌گیرند نه این که آنها در خدمت رسانه باشند.

– محتوای این رسانه‌ها براساس منافع و نیازهای اقشار گوناگون استوار است که یکی از خصلت‌های کثرت‌گرایی رسانه‌ای است.

■ انگلستان ۴۱ سال پس از اولین شورای مطبوعات جهان توانست صاحب چنین شورایی شود.

■ با وجود این که نزدیک به یک قرن از تأسیس نخستین شورای مطبوعات جهان می‌گذرد، هنوز تعریف دقیق و جامعی از آن ارائه نشده است.

ادیت مردم

۲۰. حفظ حرمت و شخصیت‌ها

۲۱. انتشار آراء و تصمیمات شورا

سه حلقه جهانی عملکرد شورای مطبوعات؛ یک الگوی نوین

کارکرد و عملکرد شوراهای مطبوعات سراسر دنیا را می‌توان در سه حلقه جهانی جای داد.

الف. حلقه خود انضباطی

ب. حلقه یاغی (سرکش)

ج. حلقه داوری

هر یک از این حلقه‌ها به‌طور روشن و دقیق درجه آزادی، استقلال و اخلاق حرفه‌ای رسانه‌های هر کشوری را نشان می‌دهد. علاوه بر آن از طریق این حلقه‌ها نوع تعامل میان رسانه‌ها، عموم و شوراها و نیز میزان ضمانت و قدرت اجرایی شوراها در هر کشوری قابل تشخیص و ارزیابی است. به بیانی هر یک از این سه حلقه یک قالب جهانی هستند که می‌توانند نوع نظام حقوقی، سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و رسانه‌ای هر کشور را به‌طور دقیق توصیف کنند.

حلقه خود انضباطی

PS= Press Council p=Press

Pu=Public R= Respond c=

Compliant

در این حالت شاکی (PU) مراتب

اعتراض (C) خود را به نشریه می‌فرستد.

سردبیر (P) نیز براساس اصول اخلاق حرفه‌ای موظف است بلافاصله اصلاحیه (R) را به همراه پوزش در نشریه منتشر کند، به طوری که شاکی را قانع کند.

چون در این حالت تمام ویژگی‌های تئوری‌های لیبرالی (رسانه‌های آزاد)، مسئولیت اجتماعی، رسانه‌ها، رسانه‌های توسعه بخش و مشارکت دموکراتیک رسانه‌ها به وضوح مشاهده می‌شود، می‌تواند بهترین نوع، به حساب آید.

به عبارتی در چنین حالتی، استقلال حرفه‌ای رسانه‌ها و آزادی کسب و انتشار عقاید و افکار به تمام معنی، وجود دارد.

مسئولیت اجتماعی رسانه‌ها با آزادی آنها در هم آمیخته است. رسانه‌ها در برابر عواقب قانونی تجاوز به حقوق شهروندان، آماده هستند. مالکیت رسانه‌ها

در دست دولت نیست. سانسور به هیچ وجه وجود ندارد. عموم و رسانه‌ها یک ارتباط مستقیم و متقابل دارند. شرف

و حریم خصوصی افراد محترم شمرده می‌شود. رسانه‌ها به ارزش‌های موجود جامعه و معیارهای حرفه ایشان سخت

پایبند هستند. مطالبی را منتشر نمی‌کنند که باعث رنجش اکثریت و اقلیت، تبعیض، بی‌نظمی و خشونت و... شود. در حالی که

منافع شخصی و گروهی را در نظر دارند به منافع ملی و عمومی نیز می‌اندیشند، برای توسعه اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و... تلاش می‌کنند، به گفت‌گویی

فرهنگ‌ها و تمدن‌ها علاقه وافر نشان

سوی رسانه‌ها، کار بی‌معنایی است. اقرار و اعتراف به اشتباهات خود حتی از سوی رسانه و طلب پوزش از شاکی یک عیب حرفه‌ای و ضدارزش تلقی می‌شود. زیرا رسانه از این بیم دارد که درج اصلاحیه منجر به ریزش و کاهش مخاطبان شود. و اگر هم رسانه بخواهد به این کار مبادرت کند جوابیه را با یک توضیح مفصل منتشر می‌کند به طوری که چنین وانمود می‌شود، نه تنها هیچ اشتباه و کذبی در میان نبوده، بلکه تازه رسانه در حق شاکی لطف کرده و اطلاعات زیاد افشاگرانه دیگری را به چاپ نرسانده است، که مایه آبروریزی او شود. به خاطر همین، شاکی از قبل می‌داند که ارسال اعتراض و شکایت خود به آن رسانه، کاملاً بی‌فایده است باز با وجود این به این کار اقدام می‌کند. اما جواب قابل قبولی از رسانه دریافت نمی‌کند، و این بار تصمیم می‌گیرد شکایت خود را تسلیم شورا کند - البته اگر شورایی وجود داشته باشد - شورا نیز پس از دریافت شکایت از رسانه مربوطه می‌خواهد که رضایت شاکی را جلب کند، اما رسانه به این درخواست شورا جواب سربالا و منفی می‌دهد و از درج هر نوع اصلاحیه‌ای سرباز می‌زند و شورا نیز هیچ ضمانتی برای احقاق حق شاکیان و نظارت بر اجرای اصول اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری ندارد.

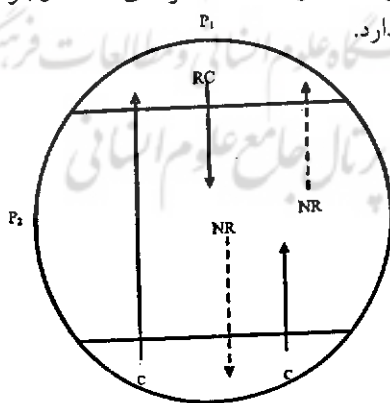
همان‌طور که در این حلقه مشاهده می‌شود هم نقش عموم و هم نقش شورا بسیار تشریفاتی و کمرنگ است و در عوض رسانه‌ها نقش بسیار قوی و پررنگی دارند. اما در واقع این پررنگی ظاهری و کاذب است. چون آنها در باطن، سخت به حکومت وابسته و متصل هستند. به بیانی چرخه فعالیت رسانه‌ها در این حلقه به کارکرد تئوری استبدادی رسانه‌ها شباهت دارد.

ویژگی‌های اصلی این چرخه را می‌توان چنین برشمرد:

■ شورای مطبوعات یک سازمان مستقل حرفه‌ای مطبوعاتی است که در آن نمایندگان از روزنامه‌نگاران حرفه‌ای و مدیران مطبوعات، مردم و دولت عضویت دارند و با تدوین و تهیه مقررات خود انضباطی و با نظارت دقیق بر اجرای آنها در صدد است از آزادی، استقلال و اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری حراست و پاسداری کند.

جدید را فراهم می‌آورند.
- ارزش‌های جماعتی را نگه می‌دارند و آنها را در ارزش‌های اجتماعی ادغام می‌کند.
- با ارائه سرگرمی، از تنش‌های اجتماعی و روحی و روانی افراد می‌کاهند و با ارائه راه‌حل‌ها، به آنها امید می‌دهند و از انزوا و انحراف می‌رهانند، و آرامش عاطفی و روحی به آنها می‌دهد.
- با ارائه اطلاعات درست، امنیت را در زندگی افراد پدید می‌آورند.
- فرصت‌های اصلاح اشتباهات از دست نمی‌رود.

- آزادی فردی، وظایف اجتماعی رسانه‌ها و استقلال حرفه‌ای کاملاً وجود دارد.

P₁ = شورای مطبوعات
P₂ = مطبوعات
P₃ = مردم
C = اعتراض
NR = بدون پاسخ
RC = اعتراض دوباره
حلقه یاغی (سرکش)

در این حلقه، توجه به اعتراض و شکوایتیه مخاطبان و تصحیح اشتباهات از

- رسانه یک خصلت مرکز‌گریزی نیز دارد: اول این که بیانگر ایده نو هستند. دوم این که رسانه‌ها کار انتقال ارزش‌ها را انجام می‌دهند و به دلیل دامنه وسیع خود این انتقال بسیار گسترده است. در عین حال ارزش‌های سنتی را نیز حفظ می‌کنند.
- رسانه‌ها بر نظم و سازگاری تأکید می‌کنند و به همین دلیل وسعت میدان عمل آنها این انسجام را در جوامع بزرگ و نامتجانس فراهم می‌سازد و وحدت‌آفرینی می‌کند. به عبارتی یک حالت مرکز‌گریزی و مرکزگرایی مثبت دارند.

- رسانه وظیفه رساندن صدای عموم را به منابع قدرت و دیگران به عهده دارد.
- در این حلقه کار گروهی رسانه‌ها مراقبت از محیط، ایجاد همبستگی در اجزای جامعه و پاسخگویی به محیط، انتقال میراث فرهنگی از نسلی به نسل دیگر برای حفظ هویت و تداوم جامعه، سرگرمی، کمک به توسعه همه‌جانبه و جلب مشارکت همگانی برای توسعه ملی است.
- رسانه‌ها با تفسیر و توضیح رویدادها به رویدادها معنا و مفهوم می‌بخشند.

- رسانه‌ها جامعه‌پذیری را در مردم تقویت می‌کنند.
- همنوایی و اجماع را به وجود می‌آورند.

- فرهنگ غالب را بیان می‌کنند ضمن آن که زمینه رشد و توسعه فرهنگ‌های

مطبوعات مسلکی و سیاسی هستند.

۲۱. روزنامه‌نگاران تخصص حرفه‌ای ندارند و آموزشی تخصصی و دانشگاهی نیز ندیده‌اند و اصلاً اعتقادی به آموزش تخصصی و دانشگاهی ندارند.

۲۲. روزنامه‌نگاران در تفکیک اخبار و تفسیر و اظهارنظر مسئولیتی ندارند.

۲۳. سبک و روش ژورنالیستی در نگارش مطالب رعایت نمی‌شود.

۲۴. رسانه‌ها فقط سعی می‌کنند نیاز خبری خوانندگان و مخاطبان ارضا شود.

۲۵. مطبوعات قبل و بعد از انتشار با محدودیت‌های نظارتی دولت روبه‌رو هستند و انتشار مطبوعاتی با کسب اجازه قبلی است.

۲۶. چون مطبوعات سخنگوی حکومت هستند منابع مالی آنها نیز مستقیماً از سوی حکومت تأمین می‌شود.

۲۷. مطبوعات به ظاهر تلاش می‌کنند و انمود کنند که از لحاظ آزادی، استقلال و رعایت اصول اخلاق حرفه‌ای روزنامه‌نگاری هیچ مشکلی ندارند.

۲۸. مخاطبان این مطبوعات افراد انقلابی، قشر ضعیف، کم‌درآمد و ناآگاه هستند. نه از راه و رسم و مجراهای قانونی اطلاعی دارند و نه پول کافی، که بتوانند برای احقاق حق خود وکیل بگیرند. اگر وکیل هم بگیرند جو حاکم بر جامعه طوری است که شاکی هیچ‌گاه به حق خود نمی‌رسد.

۲۹. به علت عدم ارضای کنجکاوی اطلاعاتی، بیشتر مخاطبان جوان برای دستیابی به بصیرت به سوی رسانه‌های بیگانه روی می‌آورند.

۳۰. افسردگی مطبوعاتی و رسانه‌ای در جامعه کاملاً مشهود است.

۳۱. رسانه‌ها به توسعه ملی نوآوری علاقه‌ای ندارند و اهمیتی نمی‌دهند. حتی از رسانه‌ها به عنوان عاملی قدرتمند برای مهارکردن تغییر استفاده می‌شود.

۳۲. از رسیدن صدای افراد فاقد قدرت

■ شاکیان حرفه‌ای اغلب فاقد سمت قانونی در پرونده هستند و با تهیه و تنظیم شکایات انبوه علیه روزنامه و یا روزنامه‌نگار عمداً تلاش می‌کنند فرصت پاسخگویی را از متشاکی بگیرند.

■ در برخی از شوراها شکایت درباره آگهی‌های بازرگانی، مسابقات و دیگر بخش‌های روزنامه که جزء محتوای تحریری محسوب نمی‌شوند، مورد رسیدگی قرار نمی‌گیرد.

۱. رسانه مطیع قدرت و در اختیار حکومت است و حکومت با استفاده از رسانه در صدد تحکیم قدرت خود می‌باشد.

۲. سانسور نشریه بر رسانه اعمال می‌شود و رسانه نمی‌تواند از ضعف‌ها و نارسایی‌های کشور انتقاد کند و اگر هم انتقادی در کار باشد به گونه‌ای است که حمایت دولت را جلب می‌کند و به عبارتی هر نوع انتقادی برابر با تعطیلی و توییح رسانه و روزنامه‌نگاران است.

۳. قانون‌گذاری در راستای نظارت مستقیم بر رسانه‌ها تولید پیام است.

۴. جرایم مطبوعاتی در دادگاه‌های عادی بدون هیأت منصفه رسیدگی می‌شود.

۵. آزادی مطبوعات و عقاید در قانون اساسی و مطبوعاتی به صراحت تضمین نشده است.

۶. حکومت در شورای مطبوعات، سندیکاها، اتحادیه‌ها و دیگر شوراها پیام‌آفرینان دخالت و کنترل می‌کند.

۷. استقلال تحریریه‌ای وجود ندارد چون که از سوی حکومت مدیر، سردبیر و دیگر اعضای تحریریه منصوب می‌شود.

۸. آزادی و استقلال حرفه‌ای و امنیت شغلی روزنامه‌نگاران تأمین نیست.

۹. اصول اخلاق حرفه‌ای فقط در راستای حفظ حاکمیت رعایت می‌شود.

۱۰. انتشار مطالب توهین‌آمیز، افتراآمیز، دروغین و غیره در جهت تخریب

کسانی که نظر مخالف نظر حکومت دارند، یک ارزش تلقی می‌شود.

۱۱. قبل از تشکیل دادگاه مطبوعاتی، روند انتشار مطبوعات خاطی معلق می‌ماند.

۱۲. مطبوعات (رسانه) به اخبار دریافتی از منابع دولتی و روابط عمومی‌ها بیش از منابع اختصاصی اهمیت می‌دهند.

۱۳. روزنامه‌نگار تنها به انتشار اخبار می‌پردازد و نمی‌تواند راجع به آن تفسیری ارائه دهد.

۱۴. میزان آگهی‌های بازرگانی در این رسانه‌ها کم است و بودجه رسانه از طریق کمک‌های مالی دولت تأمین می‌شود.

۱۵. مطبوعات از انتشار مطالب تبلیغاتی به عنوان مطالب تحریریه ابایی ندارند.

۱۶. رسانه‌ها به‌طور مکرر با مقام‌ها و مسئولان دولتی مصاحبه و نظریات آنها را منعکس می‌کنند به طوری که مطبوعات (رسانه) به جایگاه انعکاس نظریات دولتمردان تبدیل می‌شود.

۱۷. وظیفه اجتماعی رسانه فقط هدایت و راهنمای افکار عمومی به نفع حکومت است.

۱۸. رسانه‌ها در صدد آشتی و سازش دادن مردم و حکومت هستند.

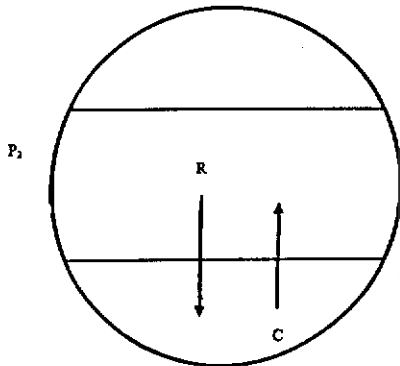
۱۹. مالکیت بیشتر رسانه‌ها از آن حکومت است.

۲۰. بیشتر مطالب و مندرجات

- شورای مطبوعات باید به صورت سازمان حرفه‌ای مستقل فعالیت کند و نباید به یک نهاد، سازمان، گروه و حزب دولتی و یا غیردولتی وابسته باشد.
- در مقررات تأسیس شورای مطبوعات باید حراست از آزادی و استقلال روزنامه‌نگاری و اجرای اصول اخلاقی حرفه‌ای به عنوان یک اصل بنیادی و اساسی مورد تأکید قرار گیرد و ضمانت اجرایی آن نیز به‌طور دقیق و صریح پیش‌بینی شود.

- ۸. دخالت دولت را در پاسداری از اهداف عموم مشروع می‌شمارد.
- ۹. رسانه گاهی به حکومت نیز تعرض می‌کند.
- ۱۰. نظارت بر روند انتشار بعد از انتشار اعمال می‌شود.
- ۱۱. مخاطبان این رسانه‌ها افراد متوسط جامعه هستند.

P_1 = شورای مطبوعات
 P_2 = مطبوعات
 P_3 = مردم
 P_4 = سردیر
 P_5 = اصلاحیه
 R = اصلاحیه
 C = اعتراض

نتیجه کلی پس از بررسی ساختار، اساسنامه و مقررات تمام کشورهای صاحب مطبوعات جهان این نتایج به دست آمد:

- هیچ‌کشوری با هر نظام حکومتی بی‌نیاز از وجود شورای مطبوعات نیست، حتی اگر بهترین قانون مطبوعاتی را داشته باشد.
- بیشتر شوراهای مطبوعات فاقد ضمانت اجرایی هستند که این ناشی از

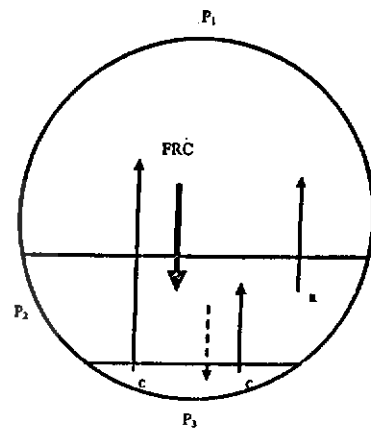
می‌تواند با لغو امتیازات و مزایای خاص حرفه‌ای، آن رسانه و یا روزنامه‌نگار را تنبیه کند. مثلاً ممکن است کارت هویت حرفه‌ای روزنامه‌نگار (سردبیر) خاطی تمدید نشود و از این طریق آزادی حرفه‌ای فرد خاطی در جست‌وجو و کسب اخبار و اطلاعات با دشواری روبه‌رو شود. در این حلقه اگر چه تعامل میان عموم و رسانه ضعیف است ولی وجود پرنفوذ شورا این ضعف را کاهش می‌دهد. به عبارتی در حلقه دایره شورا، بین فعالیت حرفه‌ای رسانه‌ای و انتظارات عمومی تعادل برقرار می‌شود.

ویژگی مطبوعاتی که در این حلقه قرار می‌گیرند:

۱. اصلاح اشتباه تنها با دخالت شورا انجام می‌گیرد.
۲. مالکیت مطبوعات و (رسانه‌ها) هم خصوصی و هم دولتی است.
۳. رسانه‌ها در چارچوب قانون و مقررات فعالیت می‌کنند.
۴. بودجه رسانه علاوه بر اشتراک از طریق یارانه‌های دولتی مثل اعطای کاغذ، فیلم، زینگ و... نیز تأمین می‌شود.
۵. رسانه گاهی برای رسیدن به هدف و سود جنجال نیز به‌پا می‌کند.
۶. ارزش حرفه‌ای مانند صداقت، عینیت، بی‌طرفی و... فقط در شرایطی که به نفع رسانه است حفظ می‌شود.
۷. رسانه تنها در برابر قانون و مقام بالاتر مسئول و پاسخگوست و به عموم

می‌تواند با لغو امتیازات و مزایای خاص حرفه‌ای، آن رسانه و یا روزنامه‌نگار را تنبیه کند. مثلاً ممکن است کارت هویت حرفه‌ای روزنامه‌نگار (سردبیر) خاطی تمدید نشود و از این طریق آزادی حرفه‌ای فرد خاطی در جست‌وجو و کسب اخبار و اطلاعات با دشواری روبه‌رو شود. در این حلقه اگر چه تعامل میان عموم و رسانه ضعیف است ولی وجود پرنفوذ شورا این ضعف را کاهش می‌دهد. به عبارتی در حلقه دایره شورا، بین فعالیت حرفه‌ای رسانه‌ای و انتظارات عمومی تعادل برقرار می‌شود.

- به دیگران جلوگیری می‌شود.
- ۳۳. رسانه‌ها تنها یک کارکرد اجتماعی دارند که آن، جلوگیری از فروپاشی نظام موجود حاکمیت است.
- ۳۴. جریان اطلاعات عمودی و از بالا به پایین است. و هیچ تنش متقابل بین مخاطبان و رسانه‌ها وجود ندارد.
- ۳۵. آرادادگاه مطبوعات - اگر باشد - بر آرا شورای مطبوعات تقدم دارد.

حلقه دایره

در این حلقه، شاکی مراتب اعتراض و شکایت خود را به رسانه می‌فرستد، اما رسانه بنا به دلایلی از اصلاح اشتباه و جبران خسارات خودداری می‌ورزد و یا پاسخی می‌دهد که برای شاکی قانع‌کننده نیست. شاکی این‌بار تصمیم می‌گیرد نسخه‌ای از شکایت و اعتراض خود را به شورا ارسال کند. شورا پس از دریافت و بررسی شکایت، از رسانه می‌خواهد که رضایت شاکی را جلب کند. رسانه نیز به خاطر بیم از دست دادن مزایا و امتیازهای شورا با انتشار اصلاحیه و پوزش درصدد جلب رضایت شاکی برمی‌آید.

در این حلقه، شورا نقش ریش سفید و داور را در حل و فصل شکایات بین عموم و رسانه‌ها دارد. علاوه بر آن از قوه قهریه و ضمانت اجرایی بسیار قوی نیز برخوردار است. به این معنا که اگر رسانه‌ای از تصمیمات و اصول آن سرپیچی کند،

ضعف اساسنامه‌های آنهاست.

— کلی‌گویی و ابهام در برخی از مواد اصول شوراهای باعث شده که به‌طور غیرمستقیم و حتی مستقیم به نقض اصول اخلاقی حرفه‌ای از سوی روزنامه‌نگاران کمک کند.

— اصول شورای مطبوعات در هر کشوری براساس ارزش‌ها و بایدها و نبایدهای موجود در آن کشور تنظیم و تدوین می‌شود. به‌طوری‌که در بسیاری از

روزنامه‌نگار خاخی را به پرداخت پول و جریمه و یا اخراج از شغلش محکوم کند؛ حتی اگر خطای او نیز به اثبات برسد. بلکه سعی شده که قضیه به‌طور مسالمت‌آمیز پایان یابد.

— در حالی‌که روزنامه‌نگاران می‌دانند، همواره در معرض سوءاستفاده، تطمیع، تحییب و... قرار دارند اما گاهی وسوسه می‌شوند و شرافت حرفه‌ای خود را لکه‌دار می‌کنند.

■ در تدوین مقررات شورای مطبوعات باید مقررات بین‌المللی و منطقه‌ای حمایت از روزنامه‌نگاران و قوانین اساسی و مطبوعاتی آن کشور و کشورهای دیگر و مقررات مرقی شرعی به‌طور دقیق و کامل مورد توجه قرار گیرد.

■ روزنامه‌نگاران در هر روزنامه و مؤسسه مطبوعاتی که فعالیت می‌کنند نیاز به حمایت حرفه‌ای دارند.

■ همه روزنامه‌ها و روزنامه‌نگاران فعالیت حرفه‌ای خود را زیرپوشش اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی به مخاطبان انجام می‌دهند، اما گاهی پا را از چارچوب حرفه‌ای خود فراتر می‌گذارند و اخلاق حرفه‌ای را نقض می‌کنند.

■ اگر مقررات شورای مطبوعات از نظر عامه، عملی و قابل قبول نباشد، ارزش و کارایی نخواهد داشت.

موارد این اصول با یکدیگر شباهت نزدیک دارند. به عبارتی در تمام کشورهای دنیا سلسله بایدها و نبایدهای مشترکی وجود دارد.

— در اصول این شوراهای بر حفظ اسرار حرفه‌ای به خصوص منابع خبری بسیار تأکید شده به شرط آن‌که منافع عمومی و مصالح ملی را به خطر نیندازد.

— در اصول اکثر شوراهای خطا و لغزش روزنامه‌نگاران پذیرفته شده زیرا اعتقاد بر این است که آنها انسان هستند و انسان نیز جایزالخطاست. لذا می‌گویند که قوانین و مقررات حرفه‌ای ضمن انعطاف‌پذیری باید به گونه‌ای باشد که بیشتر، روزنامه‌نگاران را اصلاح کند تا تنبیه.

— کمتر شورای مطبوعاتی است که

— در تمام اصول شوراهای وفاداری به کشور و پرهیز از سوءاستفاده از شأن و مقام روزنامه‌نگاری از سوی هر شخصی و مقامی و با هر هدف ایدئولوژیکی و مادی توصیه شده است.

— رعایت اصول اخلاقی از سوی روزنامه‌ها و روزنامه‌نگاران با وضعیت اقتصادی آنها ارتباط مستقیم دارد. همین‌طور رعایت این اصول با اعتبار روزنامه‌ها نیز رابطه دارد.

پیشنهادات

— مقررات و قوانین خودانضباطی نباید آندرکلی و یا مبهم باشد که اجازه دهد که از آن تفاسیر گوناگون شود و برای خاطیان راه گریز از قانون را فراهم آورد.

— گوناگونی و تنوع اصول اخلاقی در هر کشوری می‌تواند به نقض اصول اخلاقی منجر شود. بنابراین باید مقررات زاید و متناقض درباره اصول اخلاقی را حذف کرد.

— روزنامه‌نگاران در هر روزنامه و مؤسسه مطبوعاتی که فعالیت می‌کنند نیاز به حمایت حرفه‌ای دارند. بنابراین مؤسسات و روزنامه‌ها باید با حمایت و پشتیبانی همه‌جانبه استقلال، آزادی و عزت و شأن حرفه‌ای آنها را در نظر بگیرند.

— همه روزنامه‌نگاران در روزنامه‌ها به حق پاسخگویی از سوی شاکیان اعتقاد راسخ دارند اما در مرحله عمل برخی از آنها این حق را نادیده می‌گیرند.

— همه روزنامه‌ها و روزنامه‌نگاران فعالیت حرفه‌ای خود را زیرپوشش اطلاع‌رسانی و آگاهی بخشی به مخاطبان انجام می‌دهند، اما گاهی پا را از چارچوب حرفه‌ای خود فراتر می‌گذارند و اخلاق حرفه‌ای را نقض می‌کنند. بدین‌گونه استقلال و آزادی حرفه‌ای خود را به خطر می‌اندازند. بنابراین آنها باید قانونمندی را اول از خود شروع کنند.

— اگر مقررات شورای مطبوعات از نظر عامه عملی و قابل قبول نباشد، ارزش و کارایی نخواهد داشت. بنابراین قانونگذار باید این مقررات را به گونه‌ای تدوین کند که هم برای روزنامه‌نگاران و هم برای عامه قابل قبول باشد.

— نظام قانون مطبوعات کشورها بهتر است براساس روش‌های قضایی باشد. □

پی‌نوشت‌ها:

1. Clement Jones, p. 29.

۲. شن مگ براید. یک جهان و چندین صدها ارتباطات در جامعه امروز و فردا، ترجمه ایرج پاد، تهران، سروش، چاپ اول، ۱۳۶۹، ص ۱۸۱.

۳. یک جهان و چندین صدها، ص ۱۸۲.